

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ 75ο • ΤΟΜΟΣ 150ος • ΤΕΥΧΟΣ 1738 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2001

Άφιέρωμα στον Γρηγόριο Ξενόπουλο

Γ. ΦΑΡΙΝΟΥ-ΜΑΛΑΜΑΤΑΡΗ

Τό παρα-κειμένο τῆς πεζογραφίας τοῦ Ξενόπουλου

ΕΥΤΥΧΙΑ ΑΜΙΛΗΤΟΥ

Ἔρωτας καί θάνατος στό γκέτο.

Ἡ ἄλλη Ζάκινθος τοῦ Γρηγορίου Ξενόπουλου

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

Τά πρῶτα δραματικά ἔργα τοῦ Γρηγορίου Ξενόπουλου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΜΑΛΑΦΑΝΤΗΣ

Ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος καί τό «διαπλαστικό» ἔργο του

ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ν. ΜΟΥΣΜΟΥΤΗΣ

Δύο ἐπιστολές τοῦ Γρηγορίου Ξενόπουλου στόν Τίμο Μαλάνο

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΤΣΟΣ

Ποιήματα

ΛΟΥΙ-ΦΕΡΝΤΙΝΑΝ ΣΕΛΙΝ

Ἡ σκύλα μου ἢ Μπέσσιν (Μτφρ.: Ἀντώνης Ζέρβας)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ

Ἡ λοβοτομή (Διήγημα)

ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ

Τῶν 7:30* (Διήγημα)

ΘΑΝΑΣΗΣ Ε. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ αἰσθητική καί ἡ ἀνθρώπινη ἐκδοχή στήν
ποίησι τοῦ Πρόδρομου Χ. Μάρκογλου

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΡΩΣΣΗΣ

Ποιήματα

Μηνολόγιο

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ • ΜΑΙΡΗ ΜΙΚΕ • ΔΗΜ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ • ΠΑΥΛΟΣ ΚΟΝΤΟΣ
ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ • ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΑΛΟΜΑΛΟΣ • ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ-
ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗ • ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ • ΛΑΟΝΙΚΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ • ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ

Ὀκτώβριος 2001

BIBΛΙΑ

Φαντασιοκοπία και σάτιρα. Δύο διαφορετικοί αισθητικοί προσανατολισμοί

Δημήτρης Πετσετιδής: Τροπικός του Λέοντος, αφήγημα, Νεφέλη, Αθήνα 2001, σ. 139

Ο Πετσετιδής είναι γνωστός ως πεζογράφος από τις τέσσερις προηγούμενες συλλογές διηγημάτων του (Δώδεκα στο άφραγκο, 1986, Το παιχνίδι, 1991, Έπιλογος στα χιόνια, 1993, Ο Σαμπατές ζει, 1998). Το τελευταίο του βιβλίο δεν περιέχει διηγήματα, αλλά ένα ενιαίο αφήγημα σε μέγεθος νουβέλας. Επιπλέον, ως προς τη γλώσσα, το πραγματολογικό υλικό, την τεχνική και τον προβληματισμό του, διαφέρει ριζικά από τα προηγούμενα πεζά του. Στα τέσσερα προηγούμενα βιβλία είχαμε αφηγήσεις από τα χρόνια κυρίως του Έμφυλίου, κοιταγμένα συχνά από υστερότερη εποχή. Αφηγήσεις, θά έλεγα, με ορθόδοξο εμπειρικό χαρακτήρα, στρωτό λόγο και συναισθηματικό υπόβαθρο. Τώρα τα πράγματα αλλάζουν. Ο Τροπικός του Λέοντος αναφέρεται στο παρόν, χωρίς να περιορίζεται στην ελληνική επικράτεια, μ' έναν διπλό τρόπο: τον τρόπο της φαντασιοκοπίας και εκείνον της προσγειωμένης σατιρικής αναφοράς σε αντικειμενικές καταστάσεις. Αφηγητής και πρωταγωνιστής είναι και στίς δύο περιπτώσεις το ίδιο πρόσωπο, ο Λέων Ίδα Μπονασπάρτης, «έτεροθαλής αδελφός του Γουόλτερ Μίτι». Οι συνειρμοί εδώ είναι προφανείς, τόσο αναφορικά με τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη όσο και με τον Γουόλτερ Μίτι. Για να φανεί καλύτερα το περιεχόμενο του βιβλίου θά χρειαστεί να δοῦμε χωριστά τις δύο πτυχές του: εκείνη στην οποία προέχει το φαντασιοκοπικό ή όνειροπολικό στοιχείο και εκείνη στην οποία προέχει το ρεαλιστικό σατιρικό.

α) Η πρώτη είναι, γενικά, πολύ γνωστή

στά μικρά παιδιά, αλλά και στους μεγάλους. Αναφορικά όμως με το βιβλίο του Πετσετιδή έχει μάλλον να κάνει με όρισμένη λανθάνουσα ψυχολογική μας τάση, εξαρτημένη από ιστορικά δεδομένα. Αυτή την τάση την εκφράζουν σε ικανοποιητικό βαθμό τα «έθνηκά» μας ανέκδοτα, όπου οι Έλληνες βγαίνουν πάντα άσπρο-πρόσωποι απέναντι στους ξένους, πραγματοποιώντας συχνά υπερφυσικούς άθλους. Δεν ξέρω πόσο εύθύνεται για τούτο η καταπίεση που αισθανόμαστε από το βάρος της καλλιεργημένης προγονοπληξίας μας ή από τη φτώχη μας πραγματικότητα, συγκριτικά με ό,τι θά θέλαμε να είμαστε μέσα στον σύγχρονο κόσμο. Τό σίγουρο είναι ότι δεν φαντασιοκοπεί κανείς αν δεν έχει κενά, ψυχικά τραύματα ή ισχυρά άπωθημένα. Ο Μπονασπάρτης πάντως όνειροπολεί, πραγματοποιώντας με τη φαντασία του άπίθανους άθλους. Και πρώτα-πρώτα διαθέτει όποια ιδιότητα του χρειάζεται κάθε φορά για να τα βγάξει πέρα: είναι κατά περίπτωση άνικητος πολεμιστής, άσυναγώνιστος ποδοσφαιριστής, θαυματουργός χειρουργός, εύφантаστος έφευρέτης, δαιμόνιος πολιτικός νους, έξίσου δαιμόνιος μαθηματικός, συγγραφική ιδιοφυΐα κ.λπ. Επιπλέον, φίλος του Τσέ Γκεβάρα και πολλών άλλων πολιτικών, έπιστημονικών και θρησκευτικών διασημοτήτων, έραστής περιζήτητος από όμορφες και ξακουστές γυναίκες κ.λπ., κ.λπ. Θυμώμαι έναν μονόλογο του ήθοποιου Μίμη Χρυσomάλλη στην παράσταση του Έλεούθερου Θεάτρου Της Ελλάδας τό κάγκελο. Ήταν μονόλογος ενός χαρακτήρα, του Λάκη. Η φράση με την οποία ξεκινούσε ο μονόλογος, και στή συνέχεια επαναλαμβανόταν πολλές φορές, ήταν ή φράση «μου άρέσω». Αυτός ο Λάκης ήταν κατά τή γνώμη του πετυχημένος παντοῦ: στή όμορφιά, στή έξυπνάδα, στά χρήματα, στίς γυναίκες, στή μόρφωση — είχε διαβάσει, λείει, πολλά βιβλία... Στήν πραγματικότητα ο Λά-

κης, πού εργαζόταν σέ βουλκανιζατέρ, έβλεπε μέσα από μεγεθυντικό φακό τόν έαυτό του καί ναρκισσευόταν, χωρίς νά έχει μάτια γιά τήν πραγματική του κατάσταση. Τή φράση του «μου άρέσω» θά μπορούσε νά τήν πει κι ο Μπονασπάρτης, ο έπαρχιώτης φαντασιολόγος Νεοέλληνας, καί μάλιστα μέ τόν πιό άκραίο τρόπο. Κι ίσως πολλοί συμπατριώτες μας νά όνειροπολουν άνάλογα μ' αυτόν, δραπετεύοντας έτσι από τήν πραγματικότητα πού τούς περιβάλλει. Έννοείται χωρίς νά τό όμολογούν καλά-καλά στόν έαυτό τους. Τό σύμπλεγμα τού μικρομέγαλου δέν είναι καί τόσο ξένο πρós τή νεοελληνική ψυχολογία. Σχετικό σύμπτωμα άποτελεϊ ή μεγαλορρημοσύνη πού παρατηρείται σέ όλους σχεδόν τούς τομείς τής δημόσιας ζωής: τόν κοινωνικό, τόν πολιτικό, τόν καλλιτεχνικό, τόν πνευματικό, τόν δημοσιογραφικό κ.λπ. Άρκει νά προσέξει κανείς τόν υπερθετικό καί ήχηρό λόγο μέ τόν όποιο εκφράζονται συχνά τά δημόσια πρόσωπα αύτών των κατηγοριών. Ό μεγαλορρημονας, τόσο συχνός στήν καθημερινή δημόσια ζωή μας, είναι τύπος μικρομέγαλου μέ τήν έννοια ότι ευθέως ή πλαγίως προβάλλει τόν έαυτό του πάνω από τά μέτρα του. Κρίνοντας λοιπόν μέ βάση τά προηγούμενα, θά έλεγα πώς ή φαντασιοκοπική πλευρά τού Μπονασπάρτη δέν είναι παρά ή άλλη όψη, ή αντίστροφη, τής εθνικής μας άσημαντότητας, δοσμένη σέ προσωπικό επίπεδο. Τό «τής εθνικής μας» βγαίνει από τά στοιχεΐα πού δίνει καί τούς ύπαινηγμούς πού κάνει μέσα στό κείμενο ο συγγραφέας. Διαφορετικά, αν είχαμε μιά ουδέτερη φαντασιοκοπία ή έναν νοσταλγικό προσανατολισμό πρós τά παιδικά χρόνια, τό κείμενο θά ήταν εθνικά άχρωμο. Πράγμα πού στήν περίπτωσή μας δέν συμβαίνει.

6) Τή δεύτερη πτυχή τού διβλίου τήν άποτελεϊ ή προσγειωμένη σάτιρα σέ αντικειμενικά δεδομένα. Είναι κοινό μυστικό ότι ως λαό δέν

μάς χαρακτηρίζει τό χιούμορ. Όχι τόσο γιατί δέν βλέπουμε τήν άστεία πλευρά των πραγμάτων, όσο γιατί δέν τήν καλλιεργούμε. Γεγονός είναι επίσης ότι στόν τόπο μας δέν ευδοκιμεί ή σάτιρα. Έκτός από τήν επιθεώρηση στό θέατρο, τούς γελοιογράφους μας καί λίγα ψήγματα στόν κινηματογράφο καί στήν τηλεόραση, σάτιρα δέν έχουμε. Κι όμως υλικό γιά σάτιρα υπάρχει άφθονο, ιδίως από όσα διαδραματίζονται στόν δημόσιο στίβο. Από τό άλλο μέρος φαίνεται, κι αυτό είναι τό χειρότερο, ότι δέν σηκώνουμε τή σάτιρα όταν στρέφεται εναντίον μας. Άποτελεϊ κοινή διαπίστωση πώς ο δημόσιος βίος μας, αλλά καί ο ιδιωτικός, χαρακτηρίζεται από άρετή σοβαροφάνεια. Καί μάλιστα συχνά από μιά δραματοποιημένη σοβαροφάνεια. Ένα φέρεσθαι πού καθαυτό δέν άνέχεται τή σάτιρα. Η σοβαροφάνεια ύποδηλώνει, μεταξύ άλλων, αίσθημα άνεπάρκειας καί άνασφάλειας. Κι ή σάτιρα εδώ πατάει, όπως λέμε, τόν κάλο, άγγίζει ευαίσθητα σημεία. Δυό πρόχειρα παραδείγματα από τήν επικαιρότητα. Όταν ο επίσκοπος Κονίτσης ζητάει τήν επέμβαση τού εισαγγελέα γιά νά μή σατιρίζεται ο άρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος, είναι γιατί αισθάνεται πώς ο άρχιεπίσκοπος είναι ευπρόσβλητος. Παρόμοια, όταν ή "Αντζελα Δημητρίου έξοργίζεται εναντίον τής ήθοποιού Έλντας Πανοπούλου έπειδή τή σατιρίζει στό θέατρο, είναι γιατί αισθάνεται τρωτή. Σέ αυτές τίς περιπτώσεις, όπως καί γενικά, ή αντίδραση στή σάτιρα όφείλεται στό γεγονός ότι ή σάτιρα είναι άποτελεσματική. Θεωρώ λοιπόν ότι δέν έχουμε χιούμορ καί σάτιρα, έπειδή δέν έχουμε χτίσει τή ζωή μας πάνω σέ γερά θεμέλια. Χτίζοντας τό δημόσιο καί ιδιωτικό μας προσωπικό οικοδόμημα πάνω στήν άμμο, είναι φυσικό νά μήν άνεχόμαστε τά σατιρικά βέλη. Γιά τό λόγο ότι είναι κατεδαφιστικά. Αύτήν τή στιγμή, στό λογοτεχνικό-πνευματικό σινάφι λ.χ., γίνονται καί λέγονται τέτοιες σοβαροφανεΐς άστειότητες, πού

δέν χρειάζεται να είναι κανείς πολύ εύφυής για να κάνει πνεῦμα μαζί τους. Κι όμως δέν κουνιέται φύλλο. Ἡ σοβαροφάνειά μας είναι τόσο εὐθραυστη πού δέν δέχεται... μύγα στό σπαθί της. Εὐλόγα θά ρωτοῦσε κανείς γιατί τά λέω αὐτά καί δέν μπαίνω κατευθείαν στό θέμα τῆς βιβλιοκρισίας μου. Τά λέω γιά νά ἀποδώσω τά εὔσημα σ' ἓναν πεζογράφο τῆς ἐπαρχίας πού τόλμησε νά σατιρίσει τή σύγχρονη κατάστασή μας, καί μάλιστα χωρίς νά ἐξαρέσει τό σινάφι του. Τί σατιρίζει ἐιδικότερα ὁ Πετσετιδῆς (πού ἓνα φεγγάρι συνεργάστηκε μέ ἀθηναϊκά ἔντυπα καί ὡς γελοιογράφος); Ἡ σάτιρά του, ἂν ἐξαρέσουμε μερικούς διεθνείς στόχους, ἀφορᾷ κυρίως τά δικά μας. Καί παίρνει σθάρνα Ἀκαδημία, πολιτικούς, μαθηματικούς, γιατρούς (φακελάκι), ἀντιστασιακούς (εἰκονικούς), λογοτέχνες, ἑφημερίδες, περιοδικά, λογοτεχνικά βραβεῖα κ.λπ. Περισσότερο στέκεται στήν κριτική τῆς λογοτεχνίας. Στόχος του ἡ πλημμελής ἀνάγνωση τῶν κρινόμενων βιβλίων ἀπό τούς κριτικούς, ἡ τυποποιημένη μορφή τῶν κριτικῶν κειμένων, ἡ ἀλαμπουργική γραφή... Ἰδού μερικά ἀποσπάσματα:

Κι αὐτοί οἱ κριτικοί δέν ἔχουν τό θεό τους. Κάποτε, ἓνας μοῦ ἔφερνε τίς λογοτεχνικές κριτικές του νά τίς κοιτάξω πρὶν δημοσιευτοῦν στό περιοδικό γιά σκυλοτροφές Ἡ Κυνοτροφική Ἐπιθεώρηση. Φυσικά, φαινόταν ὀλοκάθαρα, δέν εἶχε διαβάσει λέξη ἀπό τά βιβλία πού ἔκρινε, ἂν ἐξαρέσουμε τά ὀπισθόφυλλα.

Υπόδειγμα ἀκαταλαβίστικης κριτικῆς γραφῆς:

Πρέπει νά ἐπισημάνει κανείς τήν ἀνεμφατική λειτουργικότητα αὐτοῦ τοῦ κειμένου, πού γιά νά μπορέσει νά ὀριοθετήσῃ τίς ἀποκαλυπτικές του ὑπεκφυγές, χρησιμοποιοῖ, παράλληλα ἢ καί παρατακτικά σέ μιά ἔμφυτη ἔνωση, μιά μορφή τοῦ ἐκφραστικοῦ ὀργάνου πού ἐγγίζει τήν ἀρχαίκή πυροδότηση τῶν ἐνσῆμων βημάτων ἐνός ἀνεξερεύνητου ρυθμοῦ.

Καί ἀναφορικά μέ ἄλλο τομέα:

Ὅταν μιά μέρα ὁ κριτικός μας ἐξέδωσε σέ βιβλίο τίς κριτικές του πού εἶχε δημοσιεύσει στό περιοδικό Ἡ Κυνοτροφική Ἐπιθεώρηση, ἀπέσπασε κι αὐτός τά θερμά κι ἐγκωμιαστικά σχόλια τῶν συναδελφών του. Κι ὄχι μόνο τοῦτο. Κέρδισε τό βραβεῖο γιά τό δοκίμιο, τό ὅποιο εἶχε θεσπίσει τό περιοδικό γράφω καί μετὰ ἀπό λίγους μῆνες, καί τό κρατικό βραβεῖο δοκιμίου τῆς χρονιάς. Ἦταν, μάλιστα, ὁ μοναδικός ὁ ὁποῖος βραβεύτηκε ἀπό κοινού ἀπό τό γράφω καί ἀπό τήν κρατική κριτική ἐπιτροπή. Τώρα, προαλείφεται γιά τήν Ἀκαδημία.

Ἡ σάτιρα προϋποθέτει κριτικό νοῦ, εἶναι συνεπῶς κι αὐτή μιά μορφή κριτικῆς. Ἀπό τήν ἀποψη αὐτή στή συγκεκριμένη περίπτωση δέν σατιρίζεται ἡ κριτική τῆς λογοτεχνίας καθαυτή, ἀλλά ἡ ἀμαρτωλή πολιτεία της.

* * *

Ἡ ὕφανση τοῦ ἀφηγηματικοῦ ἱστοῦ γίνεται στό μεγαλύτερο μέρος μέ θεματικό τρόπο. Τό κείμενο ἀπαρτίζεται ἀπό διάφορες ἐπιμέρους ἐνότητες, πού ἀντιστοιχοῦν στίς διάφορες περιπέτειες τοῦ ἀφηγητῆ-πρωταγωνιστῆ. Κι ὁ ἀφηγητής αὐτός περιγράφει τίς φάσεις τῆς κάθε περιπέτειάς του κατά χρονολογική σειρά. Ἄν ὅμως χρειαστεῖ νά δρασκελίσῃ τό χρόνο, πίσω ἢ μπροστά, τό κάνει συνειρμικά ἢ ἀπλῶς παρενθετικά. Ἐξαίρουνται ἐπίσης ἀπό τή θεματική ροή τά διαλογικά μέρη, καθὼς καί ἐκεῖνα στά ὁποῖα διατυπώνονται γνώμες καί κρίσεις, ὅπου βέβαια δέν ἔχουμε θεματική ἐξέλιξη. Γενικά θά ἔλεγα πῶς ἀπό τεχνική ἀποψη ἡ συγχρότηση τοῦ ἔργου, μέ τίς θεματικές περιγραφές, τούς συνειρμούς, τίς παρενθέσεις, τίς γνώμες, τίς συσχετίσεις κ.λπ., κλίνει μᾶλλον πρὸς τήν πλευρά τοῦ μοντερνισμοῦ.

Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ γλώσσα πού χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφέας. Τόν ξέραμε νά χειρίζεται μέ πολλή ἐπιτυχία ἓναν στρωτό λόγο, ὁ

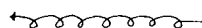
ὁποῖος ἀνταποκρινόταν στὸν προφορικό δημοτικό. Τώρα ἔχουμε, σέ μεγάλο βαθμό, μιά γλώσσα-ἀντίγραφο τοῦ ἐπίσημου δημόσιου λόγου, μιά μορφή δηλαδή μιζοκαθαρεύουσας. Μιά τέτοια ἀλλαγὴ τῆς γλώσσας δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τυχαία. Αὐτὴ ἡ γλώσσα ταιριάζει στὶς φαντασιοκοπήσεις τοῦ ἀφηγητῆ ὁ ὁποῖος συναναστρέφεται συνήθως δημόσια πρόσωπα (καὶ ὄχι βέβαια «ἐπώνυμα», ὅπως λέγεται· ἐπώνυμοι εἶναι ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ πλανήτη) ὑψηλῆς στάθμης. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ μιζοκαθαρεύουσα εἶναι ἡ γλωσσικὴ ἐκδοχὴ τῆς σοβαροφάνειας — ἀρκεῖ νὰ προφέρεις μιά σχετικὴ φράση καὶ θλέπεις ἀμέσως κάποιον νὰ ρητορεύει. Ὁ χαρακτήρας τῆς εἶναι τέτοιος πού, ὅταν τὴ χρησιμοποιοῦ κανεὶς ἀποστασιοποιημένα, δηλαδή εἰρωνικά, βρίσκει ταυτόχρονα δύο στόχους: τὴν ἴδια τὴ γλώσσα καὶ αὐτὸ πού σημαίνει: τὸ ἀντικείμενό της. Ἔτσι μπορῶ νὰ καταλάβω γιατί ὁ Πετσετίδης στὸ τελευταῖο του βιβλίο υἱοθέτησε αὐτὸ τὸν ἀπρόσωπο λόγο ἀντὶ τοῦ κεκτημένου ἤδη προσωπικοῦ του ἐκφραστικοῦ ὀργάνου.

* * *

Ὁ Τροπικός τοῦ Λέοντος δὲν ἔχει πολλοὺς προγόνους στὰ γράμματά μας. Ἀπὸ τὸν Λασκαράτο μέχρι σήμερα ἐλάχιστα εἶναι τὰ σατιρικά κείμενα. Λασκαράτος, Ροῖδης, Σουρῆς, Καρυωτάκης, Βάρναλης, Σκαρίμπας... Παράδοση συνεπῶς σέ αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ λογοτεχνικοῦ λόγου δὲν ἔχουμε καὶ ὅποιος θέλει νὰ τὸ καλλιεργήσει θὰ πρέπει νὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὸ μηδέν. Ἀπὸ τὸ μηδέν ξεκινάει καὶ ὁ Πετσετίδης. Πόσο εὐστοχεῖ στὸν λογοτεχνικό τομέα; Ὅπως ἔχω πεῖ, τὸ πεζογράφημα αὐτὸ παρουσιάζει δύο πτυχές: τὴ φαντασιοκοπικὴ καὶ τὴ ρεαλιστικὴ σατιρικὴ. Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ τόμου προέχει ἡ φαντασιοκοπικὴ καὶ ἡ δράση ἐξελίσσεται κυρίως σέ διεθνὲς ἐπίπεδο, ἐνῶ στὸ ἐπό-

μενο μέρος τοῦ τόμου προέχει ἡ ρεαλιστικὴ σατιρικὴ καὶ ἀναφέρεται κυρίως σέ ἐλλαδικὰ δεδομένα. Τὸ στοιχεῖο τῆς φαντασιοκοπίας, ὡς φτερωτὸ πού δίνει διέξοδο στὶς ἐπιθυμίες, βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὴν ποιητικὴ σφαῖρα, ἔχει κατὰ ἓναν τρόπο λυρικό χαρακτήρα. Τὸ ρεαλιστικὸ ἀφορᾷ ἀντικειμενικὲς καταστάσεις, εἶναι πεζὸ καὶ ἔχει κριτικό-σατιρικὸ χαρακτήρα. Πράγμα πού σημαίνει ὅτι οὐσιαστικά ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ δύο διαφορετικούς αἰσθητικούς προσανατολισμούς. Ἀναρωτιέμαι ἂν αὐτοὶ οἱ δύο προσανατολισμοὶ μποροῦν νὰ ἐκφράζονται ἁρμονικά ἀπὸ τὸ ἴδιο πρόσωπο. Ἄν δηλαδή τὸ ἴδιο πρόσωπο μπορεῖ νὰ ἔχει ταυτόχρονα τὴν ἐφεση νὰ ὀνειροπολεῖ καὶ νὰ σατιρίζει ἔτσι. Δὲν ξέρω. Ἡ ἀνάγνωση πάντως τοῦ κειμένου δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ δώσω ἀνεπιφύλακτα θετικὴ ἀπάντηση.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

Ἡ σπασμένη σπεῖρα τῆς μνήμης

Μισέλ Φάις, *Aegyrius monachus*, Καστανιώτης, Ἀθήνα 2001, σ. 83

Μετά τὴν Αὐτοβιογραφία ἐνός βιβλίου (1994) καὶ τὴ βραβευμένη συλλογὴ Ἀπ' τὸ ἴδιο ποτήρι καὶ ἄλλες ἱστορίες (1999), ὁ Φάις καταθέτει τὸ τρίτο μέρος μιᾶς ιδιότυπης τριλογίας, μηχανευόμενος τρόπους «νὰ ἀπομαγέψει τὸν ριζικὸ του δαίμονα: τὴν αὐτοβιογραφία».

Ἡ ἐνδοσκοπικὴ ἀφήγηση τοῦ *Aegyrius monachus* προβάλλει ἓναν πολυσχιδὴ ἀφηγητὴ πού μονολογεῖ, διαλέγεται μὲ τὸ εἶδωλό του, ἀκούει